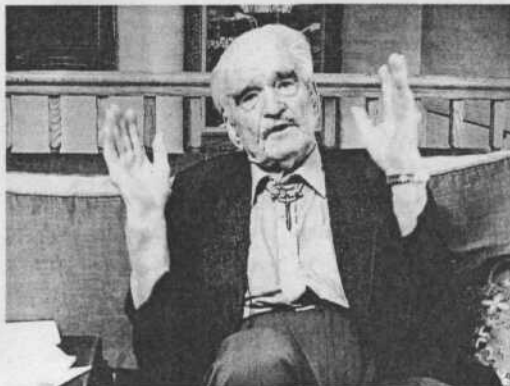

Lai­mes vadīta lode

Foto no topošas
video­filmas
Personības trimdā

Juris Klaviņš

Mūsū direktors bija labs inženieris, paidagogs — ne visai. Pirmā pasaules kara laikā skolai viens stūris bija sagrauts, tieši vingrošanas zāle. Pāris gadus pirms kara to uzbūvēja jaunu. Kad ienāca vācieši, zālei uzlika ķepu. Pārējo skolu viņiem nevajag, bet zālē iekārto noliktavu. Vācieši uz turieni nāk caur skolas koridoru, un direktors, laikam salasījies Remarka *Rietumu frontē bezpārmainām*, zin, kā kareivji ierakumos kaujas ar utīm un iedomā, ka tie ievazās utis skolā. To, ka braucot no frontes atvaļinājumā, ir jāiziet cauri atmošanās iestādei un tu nemaz nevari ar utīm tikt atvaļinājumā arī tad, ja gribētu, viņš nezina. Un godīgi sakot, kad man sašāva kāju un atvāca uz slimnīcu aizmugurē, es pirmās nakts nevarēju aizmigt, jo biju pieradis pakasīties. Bez utīm gultā tā kā vēsi, tā kā neomulīgi.

Viendien direktors ataicina skolas ārstu, lai apskatās, vai zem kreklīem nav kodumi. Otrā, tad trešā klase iziet caur šito ceremoniju, priekšpēdējā, ceturrtā, ir celtnieku klase, tur klases pārzinis ir goda cilvēks, viens no tiem varoņiem, kas bermontiešu uzbrukuma laikā, kad jau bija dota pavēle atiet uz Juglas līniju, priekšniekam teica: "Tu vari atiet dirst, bet mēs paliksim." Nu armijas valoda, un studentu rota izgrieza tiltus, bermontiešus apturēja.

Juris Klaviņš (1917—2002) dzimis Harkovā, miris Ņujorkā. Mērnieks, vingrošanas skolotājs, karavīrs, rotkalis: "Esmu uzaudzis latviskā ģimenē, kuras tēvs bija mierīgs, labestīgs un kristīgs cilvēks. Jaunībā aizrāvos ar sportu: spēlēju futbolu, basketbolu, slēpoju un kļuva par fiziskās audzināšanas skolotāju. Paspēju nostrādāt Rīgas Valsts tehnikumā (pats to biju beidzis) divus gadus, kad mani iesauca leģionā. Pēc ievainojuma zaudēju kāju, tā palika kaut kur pie Lizuma. Pats pasaules vējos atkūlos uz Ameriku."

Katrā klasē ir tāds kā ierēdnis — vēlēts klases pārstāvis, autoritāte, ko sauca par prefektu. Viņš pieceļas un saka: "Te būs kāda kļūda, mēs pirms mēneša pie ārsta jau bijām." Bet tiek paskaidrots, ka pie ārsta jāiet uz utu apskati. Uzreiz sākas — vai mēs kādi utaini, mums jāiet uz utu apskati!? "Sakiēt direktoram, ka mēs šeit esam nākuši mācīties, nevis niekoties ar tādām utu apskatēm." Nu pēkšņi šiem vajag mācīties!? Būtu priecājušies, ka brīva stunda, bet šie ir apvainojušies. Pats direktors klasē iekšā — straujš vīrs: "Jums jāiet uz ārsta apskati!" Bet šie jau zina, kas par apskati. Prefekts atkal pieceļas un saka: "Direktora kungs, mēs ne uz kādu apskati neiesim, mēs esam kārtīgi latviešu puikas un neesam nekādi utaini. Mums nav jāiet!" — "Ja jūs atsakāties pildīt skolas rīkojumu, neievērojat skolas iekšējās kārtības noteikumus, tad jūs varat nolikt skolnieka kartiņu te uz katedras un atstāt skolu."

Tas vēl nebūtu nekas, prefekts pretī nerunā. Jaunie kādreiz ir stūrgalvīgi. Un prefekts ir ar mieru cīnīties par savu taisnību. Viņš noliek kartiņu uz katedras un iziet no klases. Direktors domā, ka klasi iebaidījis un uzvarējis. Ja kāds vēl domā, pretoties skolas kārtībai, tad varot sekot prefektam. Bet visa klase solidarizējas, noliek kartiņas uz katedras un visi projām. Izslēdzis visus no skolas par utīm, direktors paliek tukšā klasē. Nu tas iet līdz izglītības ministrijai. Vienu izslēgt — lieta par sevi, bet visu

klasi izslēgt? Kā tas ir? Par ko? Izslēgtie kādas trīs nedēļas *nobambulēja* apkārt. Beidzot sasauca speciālu pediķu padomes sēdi. Nu ko darīsi, jāņem atpakaļ. Noņem visiem no uzvedības vienu mīnusu, prefektam divus mīnus par kūdīšanu. — Kārtībā.

Manus skolniekus iesauc

Pienāca 43. gada pavasaris. Praktiski visas pēdējās un priekšpēdējās klases iesauca leģionā. Man palika tīri neomulīgi. Manus puikas, skolniekus, iesauc. Es esmu izdienējis armijā, virsnieku kursus izgājis, es jūtos tā kā apvainots. Puikas ies, un es te palikšu? Pēc dažām dienām tomēr arī man pienāk tāda pati pavēle.

par aicinājumu, bet nez vai es aiziešu. Pateikšu, ka nevarēju. Nelaīmīgā kārtā tai dienā ap pusdienlaiku, kaut kur Brīvības ielā apmēram pie Ģertrūdes baznīcas uzreiz mani sveicina: "Sveiki, skolotāja kungs!" Skatos — viens stumj tādus ekspreša ratiņus, uz ratiņiem liela alus muca. Es prasu — uz kuriem? "Uz Langstiņu ezeru, skolotāj." Es nokaunējos. Es pievienojos, man arī vakar bija pienākusi pavēle.

Nesmukais vārds "atriebties"

Iesauca mūs varmācīgi un pret likumu, tas viss ir taisnība. Daudzi negribēja iet. Ir tāda kara dziesma *Lūpas klusēs...* Mēs aizgājām tāpēc, ka

Vingrošanas skolotājs
ir iemīļots skolotājs.
Vingrošana jau nav
stunda! Tā ir
iztrakošanās. kas
atbrīvo no
matemātikām un
gramatikām.

Skolu beidzot ir oficiālais izlaidums. Dienu pēc tam ir oficiālā skolas beigšanas partija, balle, bet vēl katra klasīte rīko savu privāto atvadīšanos, kur tiek iedzerts kāds šņabītis, uzdziedāts.

Manā uztverē tā ir skolnieku pilnīgi privāta darišana. Ja viņi uz šo savu klases *uzdzīvīti* aicina skolotāju, tad tas ir skolotājam pateicības diploms, atzinība. Tiešām, mani saaicināja uz kādām trim klasēm. Viena taisa balli pie Langstiņu ezera. "Kā tikt uz to ezeru?" — es tiem puikām prasu. "Mēs aizbrauksim ar 12. tramvaju līdz galam, līdz Šmerlim, un tad aiziesim." Tur kādi kilometri piecpadsmit vai vismaz desmit no Šmerļa. Es jau gandrīz atmetu ar roku. Paldies

bijām latvieši, tāpēc, ka mīlējām Latviju un tautu. Ļoti lielā mērā mēs gribējām atriebties. Tas ir nepareizs vārds, dumjš vārds un tā tālāk. No tā jāmeģina pasargāties. Tu zaudē skaidru domāšanu, un atriebības doma tevi pārņem. Bet tā mēs toreiz jutāmies, it sevišķi jaunie. Es komunistu gadā zaudēju savu brāli. Pēc kara dabūju zināt, ka Valmierā nošauts mans labākais draugs no fiziskās audzināšanas institūta, gadus piecpadsmit vecāks par mani, Kārlis Pinka. Bija arī policijas bataljoni, tās pašas atriebšanās dēļ es jau gandrīz biju gatavs tur iet. Tāda tā jušana bija. Tad saskrējās ar vienu brāļa draugu, kādus piecus gadus vecāku par mani, kurš vēlāk aizgāja karā un krita. Un, kad viņš dabūja

dzirdēt, ka es grasos aiziet tajos bataljonos, viņš teica: "Viens seržants frontē nenozīmē it neko, tas karu neizšķirs." Es saku: "Kas ir vingrošanas skolotājs tehnikumā? Vai tam ir nozīme?" — "Tu aizskriesi, tavā vietā ienāks kaut kāds lišķis, pielidēs vāciešiem, kā saka, gribēs izpatikt. Bet skolotājam ir nozīme. Es tevi pazīstu, un es zinu. Paliec!"

Tā es neaizgāju uz policijas bataljoniem, bet tad atnāca tā oficiālā pavēle un cauri.

Cita dzīve

Mani ieskaita vienībā. Mana rota ir pozīcijās, pirmā līnijā. Ejam. Pirmā līnija nav tālu. Tur ložmetējus dzird, artilēriju dzird pa desmitiem kilometru. Lielgabali šauj un rūc kaut kur pamalē. Atskan pa šāvienam šur un tur, nekādas kaujas nenotiek. Ar zirgu pa pļavu iebrukts tāds mazs lauku ceļš. Ceļa malā viens bunkurs, kādi trīs četri viri ar segu apsegušies guļ. Atlaidusies svaigā gaisā, zābakus novilkusi. Vienam caura zeķe, iķšķis nāk ārā. Es, iedams šim garām, paņemu pie iķšķa un saku: "Draudziņ, naktī būs salna, nenosaldē iķšķi."

Viens no bunkura izbāž bārdu noaugušu galvu, saka, lai liekot mieru miroņiem. Tikai tad es sapratu — vecīt, te ir karš, te ir kritušie. Izvilkti tur, gaida kādu transportu, kas paņems. Mirušie apsegti ar sedziņu, zābaki novilkti, jo zābaki noder, kādam citam. Uzsta man druscīt tādu šermuli un atmodināja — brālīt, te ir citi likumi un cita dzīve.

Mēs esam sapieri. Tieši pirmajā līnijā mums nav jāstāv. Parasti mūsu darbs ir naktīs, starplaukā starp mūsu un krievu līnijām. Dažreiz jābūvē dzeloņžogi, bet man nekad tā dzeloņžogu būvēšana neiznāca, parasti likām mīnas. Vēlāk, kad sākām atkāpties, tad protams, spridzinājām tiltus.

Kurš izšaus pirmais

Viens atgadījums, ko es pats nepiedzīvoju, bet man stāstīja.

Frontes sektorā bija mazi ezeriņi. Viens mazs ezeriņš un otrs mazs ezeriņš, un starp tiem tā mūsu frontīte. Un bija tādi rupori, pa ko parasti kļiedza: "Padodieties, nāciet šurp! Jūs jau to karu zaudēsiet!" Mēģināja dabūt krievus te, vai arī mūsējos tur.

Joka pēc pa to ruporu bija sākuši krieviski kliegt: "Ja jūs dzirdat kaut kādu troksni tajā ezeriņā, kas no jums pa kreisi, bet no mums pa labi, tad netraucējiet, mēs iesim tikai zivis zvejot."

Protams, neviens zivis zvejot neiet. Krievi nogaidīs un, kad nāks krēsla, tik nodos pa

ezermalu. Bet nav neviena šāvienu visu nakti. Nākamā rītā krievs priecīgi prasa, kā ķērušās zivis.

Tā jau ir, viņam personīgi uz mani nav nekas, un man nav nekas personīgi uz viņu.

Bet tāda ir tā pasaule. Katram ir šaujamaiss, nāk pavēle, kurš pirmais izšaus, tas paliks dzīvs.

Mierinājums filozofijā

Atejoj no Krievijas, vāciešiem bija armijas zeķes nevis no vilnas, bet no tāda rupja kokvilnas diega. Gandrīz kā no striķiņiem. Viņas ilgāk klausīja, bet, ilgi ejot, kāja ir sasvīduši un netīra. Ejam virzienā uz Lubānas ezeru. Dakteris liek pie upītes visiem nomazgāt kājas. Pats paņēmis šķēres un kaut kādu smēra pudelīti. Gandrīz katram ir tulpas. Nogriež tulpas, apsmērē, pēc pāris dienām kāja atkal būs laba.

Izmazgājam zeķītes, slapjas sakaram krūmos, nu jau pēcpusdiena. Pēc stundas atdrāž motocikls. Atkal jauna pavēle — pēc divām stundām pārgājiens līdz Lubānai, atkal trīsdesmit kilometri. Tulzna ir svaigi nogrieztā, zeķe slapja. Uzvelc kājā, nu jupis! Aizgājām galā, kāja asiņaina. Sāp pēc velna. Uznāk tāda filozofiska sevis mierināšana. Es vienreiz teicu: "Redzi, lai ietu, ir vajadzīgs skelets. Kauli tev ir kārtībā. Kaulus kustina muskuļi, un tad var iet. Muskuļi tev kārtībā, iet tu vari. Ļoti patīkami, ja muskuļiem pāri ir āda, ja nu nav, ļoti nepatīkami — sāp, bet iet var."

Tā ir ikdiena, par to ordeņus nedod, avīzēs par to neraksta.

Sauja zemes

Ejot pāri Latvijas robežai kaut kur pie Ludzas, es vēl iegrabu vienu sauju zemes, iebēru kabatā un teicu: "Šitā sauja kādreiz jānoliek tepat atpakaļ."

Tad mani ievainoja, frencis bija kaut kur noliktavā. Kambarfrancis, tā sauktais, noliktavas pārzinis, kārtīgs cilvēks, pamanījies, ka kabata piebirusi ar zemēm, smuki izpucējis, iztīrījis, dabūju es frenci, bet no manas Ludzas zemes vairs ne vēsts.

Nesmukie sīkumi

Un tie lauku ļaudis visur. Pienāk vakars, vienās mājās mums ir naktsmājas jādabū. Kareivji varēs sienā gulēt, mēs, divi virsnieki, istabā. Mums abiem uzklātas gultas. Es skatos, otrs noģērbies, nomazgājamies, skatās uz gultu, bet paņem mēteli un noklāj uz grīdas. Es prasu — kāpēc neguli gultā?

“Mēs esam netiri, ar utīm, ka mes tādi gulēsim. Skaties, kādi tīri, balti palagi, bet mēs šitādi. Tā nevar. Kāda vaina te uz grīdas.”

Es paskatījos — taisnība, tā kā neērti. No rīta uzceļamies. Lai saimnieks nebūtu apvainojies, druscīt sajaucam segas. Krievijā nekas tāds nebija prātā, tur tā atšķirība.

Mēs esam norīkoti uz vienu nedēļu netālu no Gulbenes, lai tur nodrošinātu ceļu un mājas pret partizāniem. Patiesībā, ja arī tur partizāni bija, viņi nerādījās. Ne tas partizānu pienākums, ne uzdevums meklēt kašķi un pēc tam tikt sakautiem.

Mājās bija telefona centrāle un, tā kā armijas vienība ir iekšā, mēs to centrāli pārņemam.

mājām, kur mes dzīvojām. Atdevām saimniekam šķiņķi. Nu es esmu dusmīgs. Parasti esmu miermīlīgs cilvēks, bet, ja aizdod dusmas, tad labi nav. Un nu ņemu tos vāciešus lamāt: “Jūs, lopi tādi, pašlaik meži ir pilni ar partizāniem. Tagad visi saimnieki ir mūsu draugi, mēs viņu, bet, ja jūs sāksiet laupīt, saimnieki un partizāni būs uz vienu roku, un mums no katra krūma šaus virsū, un mēs nevarēsim kustēt ne pa ceļu, ne pa ko. Jūs paši sev rīkles griežat pušu ar tādu laupīšanu.” Es šos saucu līdz. Nelaimīgā kārtā pavedu aiz mājas stūra. Tur plika siena bez logiem, un es tik nikni lamājos. Un tas vācietis laikam domā, ka nu pielikšu pie sienas un nošaušu, es tik traki dusmīgs, ka tas sāk raudāt. Viņam mājās esot

Patiesībā visu dara saimnieku puika. Pēkšņi ir piezvanīts no vienām mājām — tur esot partizāni un laupot skaidrā dienas laikā.

Paķeru grupu vīru, un skrienam. Izrādās, nekādi partizāni. Viens vācietis, tāds armijas izpalīgs, kādi divi krievi, arī izpalīgi un viens jauns SS vīrs, kopā četri. Šie nesaprot, kas pa lietu. Mēs sakām, kas mums ir ziņots. Saimnieks met ar aci — šie paši jau esot tie partizāni. Jau norekvizējuši maizes kukuli, kādu smuku žāvētu šķiņķi un samaksājuši ar pusizpipētu vācu tabakas paciņu, kur papīrs bija vairāk kā tabakas.

Galu galā tā nevar. Krievija ir Krievija, tur vareņa iet un laupīt, bet pa mūsu zemi nevar. Ņemam visus četrus līdzī. Vācieti un SS puisi aizvedām uz

sieva un četri bērni. Galīgi aptekās dūša. Tie tādi kara sīkumiņi, par kuriem vēsture neraksta.

Riebīgs brīdis

Vel viens riebīgais gadījums. Kad braucu uz fronti, pēkšņi parādās viens no feldžandarmiem ar to bleķi pierē. Vācu militārais policists. Šis ierauga atbraucēju bariņu. Tāds mazs darbiņš būšot jānostrādā.

Pie ceļmalas šķūnis jeb kūts. Paskatos gar stūri. Pie sienas kādi seši krievi rok bedri. Vienam tāds sarkans krusts, tā tad viņš ir sanitārs vai feldšeris.

Stāv vel kādi trīs feldžandarmi ar mašīnpistolēm, un krieviņi rok to bedri.

Šitie būšot jānostrādā.

Nekas nebija, nebija asinis, neviens nebija beigts tajā brīdī. krievi raka bedri, žandarmi stāvēja ar mašīnpistolēm, tas skats man šodien rēgojas acīs. Paldies dievam, no grupas neviens nepieteicās šaut, pagrieza muguru, gāja projām.

Tad feldžandarms piedāvā pudeli konjaka! Viens vācietis norūc: "Vai mēs kādi miesnieki?"

Tad piedāvā divas pudeles!

Nu jau arī man sāka vārtīties! Esmu miermīlīgs cilvēks, bet tā nu ir cūcība. Ja viņš būtu solījis trīs pudeles, es nebrīnos, ka būtu pagriezies un ielaidis viņam pašam ar mašīnpistoli kārtu vēderā. Mēs nospļāvāmies un aizgājām pa ceļu uz frontes pusi.

Ko es būtu darījis? Pateikt, ka pēc starptautiskiem likumiem gūstekņi nav jāšauj. Ir prātīgs likums,

kam mēs esam izdzīvojuši cauri. Paldies dievam. Salīdzinot ar Vjetnamas kara karotājiem, ar kuriem es esmu saticies, bija diezgan daudz, tiem tur bija tādas kara sekas, tāds morālais satricinājums par to karu, gadiem visādas terapijas gāja cauri, bija palikuši *narkotiķi*. Es domāju, ka viņi neredzēja tā kara jēgu. Viņiem tas karš bija *bezjēdzīgs*. Mēs cīnījāmies par savu zemi, par savu valsti. Mēs negribējām, lai atkārtos 40. gads, aiz muguras mums bija mūsu latviešu vecīši un mūsu sievas, un bērni. Mums bija jēga karam, ja zaudē — zaudē, ievaino — ievaino, kriti, zaudē dzīvību, bet zini, par ko. Varbūt tāpēc mums morālais satricinājums pēc kara tik stiprs nebija, bet bija riebīgi brīži. Ar gadiem viņi dziest, bet šitais skats ar tiem krieviem, man šodien rēgojas acu priekšā, un, ja man liktu tos krievus šaut, tas būtu baigais murgs.

Latviešu leģions.
Volhova. 1943

ka par pavēles sekām atbild pavēles devējs, izņemot, ja pavēle ir atklāti noziedzīga jeb vērsta pret Latvijas valsti. Ja man liek nošaut tos krievus, ko es zinu, kāpēc? Varbūt ir tiesas spriedums? Varbūt tie ir spiegi? Man it kā būtu jāizpilda. Kaut arī redzu, ka tie ir gūstekņi, kurus negrib vazāt sev līdzi. Nošaus, un miers.

Karš ir riebīgs, viņš ir fascinējošs, viņš rauj augšā. Tu riskē ar savu dzīvību, lai glābtu biedra dzīvību. Un tomēr ir arī šie riebīgie brīži,

Pēdējais spēks ir pirkstos

Tai dienā mums ir uzdots iet izlūkot un izlikt mīnas no Cesvaines uz ziemeļiem, pie Dzelzavas. Aizejam, bet dienas laikā tur neko nevar darīt. Kamēr gaidām vakara tumsu, no Cesvaines dienvidos sāk šaut pēc zvēra. Dod artilērija, viesuļuguns *rib* kādu stundu. Tur iet baigi. Nākamā rītā krievs drusciņ bezkaunīgs. Man tur krūmi priekšā, tur drusciņ *klajumiņš*, te aiziet tāds lauku ceļš kaut kur uz Biksēri. Taisni uz tā

FOTO — JĀNIS TĀLAVS, kara ziņotājs. Pirmpublicējums. Latvijas Fotomuzeja īpašums.

lauku ceļā pa nakti uzlikts lielgabals skatās tev acis. Un uzbrukums bijis tik straujš, ka viena sieva pa to ceļu uz lielgabala pusi brauc uz mājām uz Biksēri. Bet nevar vairs braukt. Tagad tur ir krievi. "Vai dieviņ, man tur visa ģimene, laidiet man braukt!"

Bet mēs nelaižam: "Pēc 200 soļiem krievs spiedīs no jums ārā ziņas — ko tu tur redzēji, kur ir kareivji, cik daudz, ko dara."

Tantiņa aizbrauca atpakaļ raudādama, netika uz savu māju pie ģimenes. Bet mēs esam ieņēmuši pozīciju. Krievs ir aktīvs, nāk viņu izlūkgrupa, pienāk līdz krūmiem, dzird pat krievisku bļautišanos, mēs druscīt uzšaujām.

Iekāšājamies bedrītēs, un viens tādu štruntīgu bedri sev izracis. Es pieeju un saku: "Nu kur tad tu sev te izracis, re, kur Janka, tu taču iešausi Jankam pa dibenu, ja krievs nenāks tev taisni te

pretī, bet tur kaut kur. Nu izroc te, kaut kur malā."

Tas iekāšājās tur. Piecpadsmīt minūtes nodeva istu viesuluguni. Šāva ar visiem stobriem un granātmētējiem. Zeme gāja pa gaisu. Kara romānos viesuluguns iet stundu, divas stundas. Remarks savā *Rietumufrontē apraksta* lapaspusēm, kā ir viesuluguns, kad iet zemes pikas pa gaisu un šķīst cilvēku rokas un kājas, un visa zeme ligojas. Es esmu dabūjis minūtes piecpadsmīt, bet ar to man pietiek.

Nākamajā dienā krievs nāk virsū. Un tai brīdī es atkal dulls, tāds uzbrukums fascinē, aizrauj. Es redzu — kartupeļu laukā vietām kustas laksti, viņi acīmredzot lien pa vagu, vagas nāk uz mūsu pusi. Es, šauju. Šauju, bet lāga nevar redzēt, esmu nometis uz ceļiem, vēl vairāk pieceļos. Pēkšņi viens aiz muguras blāuj: "Dullais! Kājās visā augumā!"

Un tai brīdī es jūtu tādu sitienu pa kāju, likās pat, ka ne visai tālu drusciņ nokūp dūmi, kāds krievs tur ielīdis un šauj aiz tāda uzkalniņa. Iešāviens nesāp. Pirmā brīdī nodomāju — ja man iešāva, vai es nevarētu to lodi paņemt kā suvenīru. Pēc tam atceros, ka nav tālu aiz muguras pārsienamais punkts.

Bet tāda ir tā pasaule.

*Katram ir šaujamais, nāk pavēle,
kuršpirmais izšaus,
tas paliks dzīvs.*

Es sāku rikšot. Tad sāka nākt virsu tāds nogurums. Un zābakā tā šļurkst. Diena skaista, sauss, bet man zābakā šļurkst, it kā es būtu caur ūdeni bridis. Jūtu, ka stipri asiņoju. Vairs nevaru paskriet, sāku iet, un kājas kļūst tik smagas, ka apzināti jādāmā — cel labo kāju, tagad cel kreiso kāju.

Šinī brīdī sapratu, ka es esmu lielu kļūdu izdarījis, neuzliekot žņaugu. Būtu es paskatījies, ka tā artērija sit asini ārā, žņaugu būtu uzlicis, vienkārša lieta, asini būtu apturējies. Bet nu ir par vēlu. Nav spēka kāju pacelt un nebūs vairs spēka žņaugu pietiekoši cieši savilkt, nav nozīmes. Nav vairs tālu pārsienamais punkts, tepat es viņu redzu, bet spēka maz. Brīžiem paliek gar acīm tāds pelēks, zaļi riņķi nogriežās, tad atkal skats noskaidrojas, spēka arvien mazāk, kļūsti ļengans. Tad uz vienu brīdi trūkst elpas. Velc elpu, tā kā noslāpst, gaisa trūkst. Skolā gājis, anatomiju mācījies, protams, saprotu, ka gaiss ir diezgan. Tad, kad es jūtu, ka elpas trūkst, bez panikas

ieciņās doma — aha, nu tad tādas būs beigas: ķersi pēc elpas, nesaķersi, un, kā karavīri saka, pārtrūks filma, zaudēsi samaņu un cauri.

Un tad pretī nāk divi karavīri, un tie redz, ka es knapi vairs kustos, tie mani paķer, sāks nest. Es viņiem saku, lai uzliek man žņaugu uz tās kājas. Tie tā kā noraustās, laikam nesaprot. Uzsēdina mani uz šautenes, es aplieku viņiem roku ap kalu, šie mani sāk stiept. Vēlāk tikai es to izdomāju, ka, varbūt man balss arī neskanēja, es domāju, ka es viņiem saku, lai viņi man uzliek žņaugu, bet varbūt kāds šņāciens, gārdsiens iznāca, un tie nesaprata, ko es no viņiem gribu.

Es tuos, un šie tagad tecinjiem laiž uz pārsienamo punktu. Es sliktu atpakaļ, spēks zūd. Pēdējais vēl bija, ieķēros apkaklēs. Mazam bērnam, kurš vēl kājās nevar noturēties, pirksti viņam stipri.

Pirmais spēks ir pirkstos, un pēdējais spēks paliek pirkstos. Karavīriem apkalkē ieķēries, spiežu rīkli, šie abi divi šņākdami vien iet. Mēs bijām vēl soļi piecdesmit no mājām, kad pārtrūka filma, zaudēju samaņu.

Uzaicinājums uz viņu sauli

Pēc brīža nāku pie samaņas. Kāja man ir satīta, sasieta, jau guļu sarkanā krusta *transporta*tiņā. Blakus guļ vēl viens. Uzklāta silta sega, no tās ārā tāda neomulīgi balta kāja, dzeltenīga, tāda kā mūmija. Es domāju, ka nomiris mans blakus gulētājs, bet nē, tas tīri omulīgs, košļā dūmdesas gabalu.

Es pakustīnu vienu kāju, pakustīnu otru, saprotu, ka tā neomulīgi baltā kāja ir mana. Droši vien arī gīmis no asins zaudējuma bija tāds pats.

Aizveda mani uz tā saucamo divīzijas pārsienamo punktu. Tur strādā ārsti. Rotas pārsienamā punktā ir tikai feldšēris. Ārsts ir asinīm *nojaucies* kā slakteris, tam nav vaļas pat pārvilkt tīru halātu vai baltu priekšautu, ja vispār viņam tāds ir.

Mūs tur nogulda, mani ņem pirmo. Uzliek mani uz galda, apskatās, nodod māšiņai rīkojumus, uzsit man uz pleca: "Tev ir laimējies, draudziņ! Brauksi uz Rīgu, uz amizieri ar meitām, pēc pāris *nedēļām* redzēsīmies." Es tīri priecīgs tajā brīdī. Tikšu uz Rīgu, pāris nedēļas *padzīvošos*, tēlošu varoni. Bet tagad nāk miegs, nav vēl lāga gulēts.

Iepriekšējā naktī mīnas likām. Naktī es pamostos — ellīgi sāp tā kāja. Tāda sveloša, svilinoša sāpe, un jūtu, ka drudzis krata. Kaut kas nav labi. Saucu, pienāk feldšērs. Tas neko nevar darīt: "Dažas stundas atpakaļ ārsti tevi redzēja, ko es varu teikt. Mēģināšu rīt no rīta ar vienu no pirmajām mašīnām laist tevi projām." Pagāja nakts. No paša rīta transporta nebija. Mašīnā mani ielādē ap pusdienas laiku un aizved

uz Lizumu. Aizved tur, izlāde mus, nogulda mus ēnā pie jāņogu krūmiem. Laikam tā bija vecā muižas pils, kur ierikota slimnīca. Man slāpst, prasu māsiņai dzert. Nedeļa. Lika gaidīt, ko teiks dakteris, kad apskatīsies. Atkal laikam tas ģimīs rādīja, ka ar mani ir pavisam traki.

Dakteris noguldīja mani uz galda, pasauca vēl otru. Spaidīja man to kāju uz augšu, uz leju, un kaut ko vāciski bubināja. Iegrūda man divas šprīces, lai nomierinos. Un sāka ar mani sarunāties. Jautāja, vai miegs man nenākot. Saku, ka nāk gan. Sāku taisnoties, ka pagājušo nakti dēļ tām sāpēm nevarēju gulēt un iepriekšējā mīnas bija jāliek. Šis pasmaida: "Guli, guli. Mēs te pastrādāsim."

Ja man dotu narkozi, ja liktu man to fleiteri uz deguna, es sāktu domāt, ka tur kaut kas lielāks ir darāms, bet biju dabūjis tikai divas šprīces, un es nomierinājos. Ja būtu pie samaņas, prasītu manu piekrišanu. Gaiši cilvēki! Ja man prasītu, es noteikti teiktu nē, bet katra novilcināta stunda varēja mani aizaicināt uz viņu sauli.

Pamostos pēc pusnakts, ap četriem naktī. Kaut kā nevar to otru sataustīt. Uzlikts tāds kā būris uz gultas, sega pārklāta pāri. Bet ir nakts, tumšs, kluss. Galva vēl tāda padulla. Ienāk prātā doma, ka tikai sapņos rādās, ka tev nav kājas. Jāguļ, drīz kāja būs kārtībā.

No rīta kājas tomēr nav: "Draudziņ, tev bija gasbrands." Latviski laikam — gāzes gangrāna, tā

ir smaga infekcija. Kad tas bacilis tiek ķermenī un sāk strādāt, tad loceklis kļūst tāds zilgani pelēks un starp audiem rodas tādi kā gaisa, kā gāzes burbuliši. Un tāpēc spaidīja to kāju, jo varēja just, ka tie burbuliši tur ir. Kā čaukstas muskulis, cik augstu tas ir aizgājis. Acīmredzot vajadzēja amputēt, jo tas ātri virzās uz priekšu, it sevišķi tagad, karstā laikā. Diena nokavēta, un bacilis būtu ķermenī. Tad vairs nevarēju darīt neko. Bet ar visu to tai ritā tāds miers. Apbrīnojams miers. No kā? Nu kājas nav. Paldies, ka laikā amputējāt.

Bet tad uznāca dusma uz visu pasauli un Dievu ieskaitot. Uzrakstīju niknu vēstuli sava bataljona dakterim. Viņš bija labs dakteris. Šos laikos dabūtu dažas vienības penicilīna un viss būtu kārtībā. Vāciešiem tā penicilīna nebija.

Dieva mērķis

Pēc kara uzzināju, ka vēlāk manu rotu pārcēla uz Vāciju. Un tur bija smagas kaujas. Janvāris, ziema. Sniegpukeni, un krievs smagi māk virsū, un tieši mana rota bija palikusi krievu ielenkumā. Kādas divas dienas viņi tādā pilsētīnā Nakelē bija turējušies pretī, šāvušies. Tad sakari pārtrūkuši, un līdz pat šai dienai es nezinu, vai no manas rotas kāds vēl ir palicis dzīvs.

Es neesmu sevišķs fatālists, bet es tomēr ticu, ka ir kaut kāda liktenīga sagādīšanās. Es kā dievturis saku, ir Dievam viss noteikts. Dievs pateica, ka Kļaviņu Jurim jādzīvo. Kā, to lai izdomā citi. Dievam pašam nav laika, un tā bija tāda laimes vadīta lode.

Varbūt pat Dievs nomērķēja, viņam nebija laika nomērķēt, un tad armijā ir tāds gājiens — norāva, nevis tā mierīgi ar roku vilka, bet parāva stobru uz leju, es saku — Laima viņam roku parāva un norāva to stobru uz leju, lai man iešauj kājā, un atšauj man kāju nost. Un tā kā visai manai rotaī, visienu maniem draugiem jāpaliek Nakelē, tad nebūtu godīgi, ka es bez vienas skrambas izietu, nu tad nu man arī, lai es visu šito neaizmirstu.

Ja tagad kādā nelaimes gadījumā zaudē kāju, tu vari ēsties mūžīgi: būtu es pagājis soli ātrāk vai lēnāk, vai pastūmies tā vai šitā. toreiz mēs bijām karavīri, mēs aizstāvējām savu zemi un tautu, karā ievaino, es izvilku to lozi, kur bija kāja. ®

*No Nacionālās mutvārdu vēstures kolekcijas,
ierakstu veica Maija Hinkale, publicēšanai
sagatavoja Jānis Sietiņš, Māra Zirņīte*

Vēl par Juri Kļaviņu —
LU FSI, Mutvārdu vēstures avoti,
Izlase. Rīga, 2003.

**Izmomājam telpas
birojiem Vecrīgā,
Valņu ielā 1.**

**Piedāvājam izvēlēties
gan stāvu
(no trešā līdz sestajam),
gan platību
(no 92 — 640m²).**

**No mansarda stāva
balkoniem paveras
pasakains skats
pāri Vecrīgai**

**Ja jūs vēlaties atrasties
Rīgas Volstrīdā,
tad šī māja ir
radīta tieši jums!**

Rīgā, K. Ulmaņa gatvē 2
Birojs Grēcinieku ielā 9/2
Tālrunis: 7225908, 7227417